

културном развиту Црногораца. Иако аутор истиче да је задатак ове књиге био искључиво да на најприкладнији начин изложи исполене друштвено-филозофске погледе, а никако да се бави изучавањем самих тих погледа, ми без претјеривања можемо констатовати да је он успио да превазиђе постављени задатак и да на многим мјестима не само успјешно интерпретира теоријску мисао већ и да о њој изведе одређене судове и закључке.

При анализи једне овакве књиге треба имати у виду сву сложеност и тежину постављених задатака, који су се састојали од најмање два тешка захтјева:

1. — Књига са оваквом претензијом, са оваком комплексном садржином, прва је овакве врсте не само у Црној Гори него и у Југославији. (Постоји једна слична студија у СР Србији, али она обрађује много ужу тематску област.) То значи да је аутор истрајао у свом послу без претходног узора;

2. — Обрада једне комплексне проблематике, која садржи тематику из низа сродних и посебних дисциплина (етике, филозофије, религије, педагогије, психологије, естетике, филозофије права, политичке филозофије и марксистичке мисли), захтијевала је велику ерудицију и познавање не само материјала који се обрађивао него и посебног методолошког приступа за поједине дисциплине.

Да би се одговорило на постављени задатак, макар и за реализацију једног приказа развоја теоријске мисли једнога народа, било је потребно уложити велики напор и интелектуални рад. Само човјек са великим искуством, са познавањем тако широке проблематике, велики ерудита и одан научном раду, могао је остварити овако дјело које је предмет наше пажње.

Аутор је указао да на територији Црне Горе није могла да се развије теоријска мисао у прошлости, а овом својом студијом индиректно указује и на то да ће нове научне генерације у Црној Гори пред историјом имати далеко већу одговорност и да ће се у озом социјалистичком самоуправном друштву морати уложити више напора да се то заостајање смањи већим интелектуалним прегнућем. Али то захтијева не само интелектуални већ и друштвени напор, у цјелини, као и напор сваког појединца да у свим доменима своје људскости изграђује себе као потпуну стваралачку личност. У том погледу ова књига има посебан значај. Уосталом, Енгелс је рекао да „нација која жели да буде на висини науке не може да буде без теоријског мишљења“. Свакако да ће ова књига у том правцу бити од не малог значаја. Ову књигу можемо схватити као подстицај и изазов који неће бити без утицаја на даље истраживачке напоре у освјетљавању теоријске мисли у Црној Гори.

Др Перко Војиновић

ДР ЈОВАН Р. БОЛОВИЋ, ПОКРАЈИНСКА КОНФЕРЕНЦИЈА КПЈ ЗА ЦРНУ ГОРУ 1940. ГОДИНЕ

(Титоград 1980, издање Марксистичког центра ЦК СК Црне Горе)

Најприје о предмету саме књиге. Осма покрајинска конференција КПЈ за Црну Гору, Боку, Санџак, Косово и Метохију — по својим одлукама, карактеру и времену у

коме је одржана — представљала је најзначајнији политички скуп црногорских и осталих комуниста са подручја које је обухватао Покрајински комитет. Конференција

је представљала више од хиљаду комуниста и била је резултат снажног успона револуционарног покрета на читавој територији коју је обухватао ПК КПЈ за Црну Гору, Боку, Санџак, Косово и Метохију, а посебно у Црној Гори.

Књига „Осма покрајинска конференција КПЈ за Црну Гору, Боку, Санџак Косово, и Метохију“ има два дијела, на укупно 204 стране. Први дио (81 страна) представља ауторову студију о револуционарном покрету у Црној Гори од 1931. до 1939. године и разматрања о самој конференцији (припреме, ток, карактер, значај), а други дио (преко 100 страна) садржи документа конференције, Титов говор на Жабљаку, одржан приликом прославе 30-годишњице овог догађаја, и 15 сјећања учесника конференције.

Први дио садржи Уводне напомене и двије главе. У *Уводним напоменама* даје се осврт на револуционарни покрет у Црној Гори од 1932. до 1935. године. Осим пресека општих политичких збивања у Југославији, а посебно у Црној Гори, аутор даје краћи приказ политичке активности КПЈ у Црној Гори, организациони развитак црногорске партијске организације, идејна струјања у култури (покрет тзв. социјалне литературе) и др. Нешто више простора дао је развитуку синдикалног покрета и напредном омладинском, а посебно студентском покрету. У дијелу о синдикалном покрету дати су статистички подаци о структури радничке класе, о црногорском селу итд.

У глави *Политичка активност Комунистичке партије уочи II свјетског рата* дат је приказ развитака револуционарног покрета у Црној Гори од 1935. до 1939. године, заправо до избијања II свјетског рата. Проблематика ове главе изражена је кроз наслове поглавља, којих укупно има пет: Политичке прилике у Црној Гори, Борба Комунистичке партије за сарадњу демократских снага, Рад Партије у синдикатима, Борба Комунистичке партије за независност и одбрану земље и Организационо питање.

Глава *Рад Комунистичке партије од избијања II свјетског рата до средине 1940. године* доноси сљедећа поглавља: Привремени утицај пакта Рибентроп—Молотов на став КПЈ у спољној политици, Политичка активност Комунистичке партије до средине 1940. године, Идеолошки рад, Рад Партије у синдикатима, Припреме за одржавање (Осме) покрајинске конференције, Титов долазак у Црну Гору, Рад и одлуке Конференције.

Први дио књиге представља студију која је резултат вишегодишњих истраживачких напора Јована Војовића, једног од најбољих познавалаца историје револуционарног радничког и комунистичког покрета у Црној Гори за период 1918. до 1941. године. Највећи дио (преко 50%) директно или индиректно се односи на Осму покрајинску конференцију КПЈ за Црну Гору. На тај начин ова конференција, која у историји Савеза комуниста заузима веома значајно мјесто, први пут у нашој историографији добија потпунију обраду. Управо тај дио има и највећу научну вриједност у овој студији, јер су ту саопштени резултати истраживања који до сада нијесу били познати. Осим података о Осмој конференцији, аутор саопштава и многе нове податке везане за Шесту и Седму покрајинску конференцију, као и нове детаље везане за антипартијску дјелатност Петка Милетића.

Први дио студије, који се односи на период од 1932. до 1939. године, има карактер прегледа историје револуционарног покрета у Црној Гори. Он је дијелом заснован на подацима који су познати у литератури (највећој мјери заслугом аутора), а дијелом на подацима који су резултат дугогодишњих ауторових истраживања непознатих у довољној мјери (већ познати резултати дати су овдје сажето и у функцији праћења континуитета у развитуку револуционарног покрета у Црној Гори). Потребно је напоменути да и тамо гдје су дати резултати које је аутор раније саопштио, Војовић има оригиналан приступ. Коначно, све што је дато у овом дијелу у функ-

цији је бољег разумијевања основног предмета ове студије — Осме покрајинске конференције.

Ауторове интерпретације, и закључци дати су на коректан — научни начин. Поглавље о привременом утицају пакта Рибентроп-Молотов на став КПЈ у спољној политици може код мање упућеног читаоца да изазове извјесне недоумице. Историчари су најчешће избјегавали да пишу о томе. Аутор се у објашњење тога проблема упустио без предрасуда. То је, међутим, за ову тему било неопходно, јер неке појаве, као, на примјер, пароли о демобилизацији у Црној Гори с прољећа 1940. године, без тога не би било могуће објаснити.

У методолошком поступку аутор се определијелио за хронолошки принцип. То је условило да се нека питања, у првом реду везана за синдикални покрет, провласце и кроз уводне напомене и кроз обадвје главе студије. Тај принцип је учинио да се нека питања у овом раду понављају што би се код проблемске обраде избјегло.

Други дио публикације чине документи. По свом карактеру овај дио чине три врсте извора.

На почетку овог дијела дата су три аутентична документа: Резолуција покрајинске конференције, поздравни телеграм делегата Конференције Централном комитету КПЈ и поздравни телеграм Осмој покрајинској конференцији упућен од делегата Покрајинске конференције СКОЈ-а за Црну Гору, Боку, Санцак, Косово и Метохију.

У другу врсту докумената спада говор Јосипа Вроза Тита одржан на народном збору на Жабљаку 7. августа 1970. године, поводом тридесете годишњице Осме конференције.

У трећу врсту докумената спадају сјећања делегата учесника конференције. Аутор је приложио 15 сјећања од 13 учесника. Два сјећања су у ствари одговори на анкетни лист — упитник које је аутор прије десетак година доставио преживјелим учесницима Конференције. Аутор их објављује у недостатку сјећања ове двојице уче-

сника. Приложена сјећања представљају вриједна свједочанства.

Документациони дио ове публикације имаће посебну вриједност, јер ће читаоци имати могућност да се изворно упознају са збивањима везаним за догађај који има тако значајно мјесто у историји Савеза комуниста Црне Горе, па и шире.

У овом дијелу даје се и списак учесника конференције, који је аутор успио да реконструира на основу аутентичних докумената и казивања учесника.

Неопходно је истаћи да књига на главној корици има наслов „Покрајинска конференција КПЈ за Црну Гору 1940. године“, а на поткорици „Осма покрајинска конференција КПЈ за Црну Гору, Боку, Санцак, Косово и Метохију“. То је дошло отуда што су осим осам покрајинских конференција, које су тим редосљедом озваничене, одржане и двије конференције КПЈ за Црну Гору 1920. године, које нијесу ушле у хронологију црногорских партијских конференција. Због тога аутор у својим интерпретацијама (у овој књизи) за конференцију о којој је ријеч избјегава израз „Осма“. То може да изазове забуну код мање упућених читалаца, а таквих није мало, па је, по моме мишљењу, то на неки начин требало и објаснити — у предговору или напомени. Без таквог објашњења, сматрам, оправданије је било оставити назив Осма покрајинска конференција..., јер је под тим именом она ушла у свијест партијског чланства, па и шире.

Но, без обзира на моје дилеме (раније — о методолошком поступку, и сада — о наслову, које могу да се узму и као премједбе), сматрам да то не може да умањи вриједност овом, у цјелини гледано, заиста вриједном дјелу.

Студија Јована Војовића о Осмој покрајинској конференцији представља оригинално научно дјело, а његов уводни дио — до сада најпотпунији преглед револуционарних збивања у Црној Гори у периоду од 1932. до 1940. године. Документарни дио књиге приређен је веома солидно. Међу-

тим, Бојовићева заслуга није само у томе што је сјећања учесника приредио за штампу, него, рекао бих, још и више у томе што је нај- већи дио тих сјећања настао њего- вом заслугом. То је могао да оствари само страстан истраживач.

Књига Осма покрајинска конфе- ренција КПЈ за Црну Гору, Боку, Санџак, Косово и Метохију имаће вишеструку намјену. Прије свега, она ће послужити истраживачима за употпуњавање сазнања о рево- луционарним збивањима у Црној Гори и на Косову у годинама учи

II свјетског рата. Наставницима на високим и средњим школама и студентима моћи ће да послу- жи као користан приручник. Пу- бликација ће свакако имати и ширу читалачку публику, нарочи- то из редова младих комуниста, и свих оних који прате нашу рево- луционарну прошлост. Најзад, она може да подстакне активисте ре- вуционарног покрета на нова казивања о појединим догађајима који нијесу довољно расвијетљени.

Др Радоје Пајовић

МИЛЕВА ФИЛИПОВИЋ, РАДНИЧКА КЛАСА И ОСЛОБОЂЕЊЕ ЖЕНЕ*

Титогорад 1979, стр. 93

Устаљује се пракса да се пово- дом промоције посебних издања — студија, које третирају трајно при- сутне научне и друштвене теме — организују шире расправе. Такав је случај и са књигом Милеве Фи- липовић *Радничка класа и осло- бођење жене*, која научно третира изузетно важну и сложену дру- штвену тему — еманципација же- не у савременом друштву.

Расправа о овој књизи полази од интереса који побуђује проблем еманципације жене. Ово питање изазива велику пажњу и интере- совање наше научне и политичке, па и шире јавности. Шта се збива са њиме у свијету и код нас? Како га оцјењује наша савремена наука и колики је њен допринос теорији и пракси? Какав је друштвени третман жене кроз историју и тео- рију и какав је актуелни положај жене код нас у земљи и у Црној Гори? — Све су то питања која се сама по себи намећу.

Опредјељење да се ова распра- ва води на основу и поводом књи- ге Милеве Филиповић — резултат је њенога садржаја и квалитета.

Зато ћу са задовољством прво пред- ставити аутора књиге *Радничка класа и ослобођење жене*.

Милева Филиповић је млади на- учни радник, предавач на Прав- ном факултету у Титогораду. У чи- њеници да је стекла научно звање и углед у једној посве „мушкој“ средини — треба видјети битне особине једне изузетно упорне личности. Њено одређење за овако сложену и вјечно актуелну научну и друштвену тему употпу- њује утисак о настојању „њезни- јег пола“ да и у постојећим усло- вима партиципира у позитивним друштвеним токовима у сталном процесу даљег ослобођења жене. Жао ми је што уз њен научни првенац нијесам нашао потпунију информацију од оне на страни 9, гдје пише да је ова студија прила- гођени текст магистарског рада који је Филиповићка одбранила на Факултету политичких наука у Београду 1976. године.

А сада — неколико основних на- помена о књизи.

Поред увода којим се сугерира утисак о научној оправданости и друштвеној важности предметне

* Уводно саопштење на расправи која је организована у Марксистич- ком центру ЦК СК Црне Горе.